

जनावरांमधील खनिजांच्या कमतरतेची लक्षणे

प्रा. निखिल सोनोने

सहाय्यक प्राध्यापक

कृषी महाविद्यालय, गेवराई तांडा, औरंगाबाद

श्री. आनंद गुळचकर

मुफार्म प्रायव्हेट लिमिटेड

१) कॅल्शियम:

कॅल्शियमच्या कमतरतेमुळे जनावराला व्याल्यानंतर त्याचे गर्भाशय पूर्ववत होण्यास विलंब होतो. जनावरांमध्ये प्रोजेस्टेरॉन कमी श्रवते. कॅल्शियमच्या कमतरतेमुळे जनावरांच्या स्त्री बीजांडावर गाठी येतात. जनावरांचा वार अडकतो.

२) फॉस्फरस:

फॉस्फरसच्या कमतरतेमुळे जनावरांमध्ये जननक्षमता कमी होते तसेच ऋतुचक्रात अनियमितता दिसून येते. गाई-म्हशींचे स्त्री बीजांड अकार्यक्षम राहते. गाई-म्हशी उशिरा माजावर येतात. गाई-म्हशी उशिरा वयात येतात. मृत वासरे जन्मतात किंवा जन्मता: अशक्त असतात.

३) मॅग्नीज:

मॅग्नीजच्या कमतरतेमुळे गाई-म्हशी उशिरा माजावर येतात. गाई-म्हशी मध्ये गर्भपात होतो. मॅग्नीजच्या कमतरतेमुळे जन्मजात वासरांमध्ये पायाच्या नसा आखडलेल्या आढळतात.

४) कॉपर (तांबे):

कॉपरच्या कमतरतेमुळे गाई-म्हशींची प्रजनन क्षमता कमी होते. गाई म्हशी माजावर उशिरा येतात. कॉपरच्या कमतरतेमुळे वळूचे वीर्य निकृष्ट दर्जाचे तयार होते.

५) कोबाल्ट:

कोबाल्टच्या कमतरतेमुळे गाई-म्हशींची प्रजनन क्षमता कमी होते. कालवडी उशिरा वयात येतात. गाई-म्हशींमध्ये गर्भपात होतो. कोबाल्टच्या कमतरतेमुळे ग्रंथी अकार्यक्षम होतात. कोबाल्टच्या कमतरतेमुळे अशक्त वासरे जन्मतात.

६) आयोडीन:

आयोडीन गर्भाची योग्य वाढ व शारीरिक क्रिया सामान्य ठेवण्यासाठी आवश्यक असते. आयोडीनच्या कमतरतेमुळे खालील परिणाम दिसतात.

आयोडीनच्या कमतरतेमुळे जनावरांच्या स्त्री बीजांडांवर विकृती होते. आयोडीनच्या कमतरतेमुळे जनावरांचे बीजांड अकार्यक्षम होते. आयोडीनच्या कमतरतेमुळे जनावरांमध्ये वार अडकण्याची लक्षणे आढळतात. आयोडीनच्या कमतरतेमुळे गाई-म्हशींमध्ये गर्भपात होऊ शकतो. आयोडीनच्या कमतरतेमुळे केस नसलेले वासरु जन्मास येऊ शकते. आयोडीनच्या कमतरतेमुळे वळूमध्ये कमी प्रतीचे वीर्य तयार होते.

७) सेलेनियम:

सेलेनियमच्या कमतरतेमुळे गाई-म्हशींमध्ये वार न पडणे आढळून येते. सेलेनियमच्या कमतरतेमुळे वळूमध्ये शुक्राणूंची हालचाल मंदावते. सेलेनियमच्या कमतरतेमुळे गर्भपात होऊ शकतो. सेलेनियमच्या कमतरतेमुळे वासरे मृत जन्माला येऊ शकतात.

८) झिंक:

झिंकच्या कमतरतेमुळे गाई-म्हशींच्या स्त्री बीजांडांवर गाठी तयार होतात. झिंकच्या कमतरतेमुळे कालवडी लवकर वयात येत नाही. झिंकच्या कमतरतेमुळे गाई म्हशींमध्ये माज अनियमितपणे दिसून येतो. झिंकच्या कमतरतेमुळे वळूमध्ये / नरामध्ये तैंगिक पेशींची योग्यरीत्या वाढ होत नाही. झिंकच्या कमतरतेमुळे वळूच्या वीर्याची प्रत घटते. वळूच्या वृषणाचा आकार कमी होतो. गायी-म्हशी व्याल्यानंतर गर्भाशय पूर्ववत करण्यात झिंक हा अत्यंत महत्वाचा घटक म्हणून कार्य करते.

९) मॅग्नेशियम:

मॅग्नेशियमच्या कमतरतेमुळे गाई म्हशींमध्ये भूक मंदावते. गाई म्हशींमध्ये वजन कमी होते. मॅग्नेशियमच्या कमतरतेमुळे गाई म्हशींमध्ये संप्रेरके मंदावतात.

१०) क्रोमियम:

क्रोमियमच्या कमतरतेमुळे गाई म्हशींमध्ये स्त्री बीजांड वाढ उशिरा होते. क्रोमियमच्या कमतरतेमुळे गाई म्हशींमध्ये ल्यूटीनायझिंग हार्मोनची अपुरी निर्मिती होते.

११) सोडियम:

सोडियमच्या अभावामुळे शरीरात प्रथिने व ऊर्जेचे योग्य पोषण होत नाही.

१२) पोटॅशियम:

पोटॅशियमचा अभावामुळे मासपेशी क्षमता कमी होते तसेच प्रजनन क्षमतेवर विपरीत परिणाम होतो.

१३) मॉलिब्डेनम:

मॉलिब्डेनमच्या कमतरतेमुळे जनावरांच्या प्रजनन संस्थेचे कार्य बिघडते. जनावरांची प्रजनन इच्छा कमी होते. मॉलिब्डेनमच्या कमतरतेमुळे नरामध्ये शुक्राणू संस्थेचे प्रमाण कमी तसेच वंधत्व येते. मॉलिब्डेनमच्या कमतरतेमुळे गाई म्हशींमध्ये माज उशिरा दिसतो. गर्भधारणेचे प्रमाण कमी होते.

(संपर्क: +९१ ९९२१५१५१७९)

